
**Toetuste ja maksude mõju ebavõrdsusele,
vaesusele ja töötamise stiimulitele Eestis.
Analüüs mikrosimulatsiooni meetodi abil**

Andres Vörk

PRAXIS / Tartu Ülikool

Alari Paulus

PRAXIS / University of Essex

Esitlus kantsleritele 05.02.2007
(hilisemate keeliste parandustega versioon)

Ettekande eesmärk

- **Kui palju mõjutavad toetused ja maksud ebavõrdsust, vaesust ja töötamise stiimuleid?**
  - Olemasolevate ja hüpoteetiliste toetuste- maksude mõju analüüs
- **Tutvustada ühte meetodit, millega saab analüüsida poliitika mõjusid tulujaotusega seotud aspektidele**

Ettekande aluseks olevad projektid

- Vörk, Paulus (2006) "Eesti sotsiaaltoetuste ja maksude mõju inimeste töjõupakkumise stiimulitele", PRAXIS, SoM
- Paulus (2006) "Maksude ja toetuste ümberjaotuslike mõjude hindamine mikrosimulatsioonimudeli abil Eesti näitel", magistritöö, TÜ
- Vörk, Paulus (2007) "Peredele suunatud rahaliste toetuste mõju vaesuse leevendamisele Eestis: analüüs mikrosimulatsioonimeetodi abil" PRAXIS, SoM
- Euroopa Liidu riikide mikrosimulatsioonimudeli EUROMOD (University of Essex) laiendamine uutele liikmesriikidele (I-CUE projekt 2006-2008, PRAXIS partner)

Meetod: mikrosimulatsioonimudel

- Mikrosimulatsioon on mikroagentide (indiviidide, majapidamiste, firmade) käitumise ja vastastikkuse mõju modelleerimine etteantud reeglite kohaselt
  - Heterogeensuse arvestamine
  - Kasutame valimit
  - Üldistame sobival tasemel (sots-dem rühm, regioon, riik)
- Rakendusvaldkondi
  - Maksude ja toetuste mõju inimestele ja ettevõtetele
  - Sissetulekute ebavõrdsus
  - Töjõupakkumine, tarbimine, säästmine
  - Tervis, tervishoiuteenuste regionaalne kasutamine
  - Demograafia (nt perekondade dünaamika), rahvastiku paiknemine
  - Maakasutamine
  - Transpordimudelid

PRAXISe mikrosimulatsioonimudel

- **Leibkonna Eelarve Uuringu (LEU) agregeerimata andmed 2000-2005**
  - Prognoosid 2006-2007
- **Sotsiaaltoetuste ja maksude parameetrid ajavahemiku 2000-2007 kohta ning hüpoteetilised stsenaariumid**
- **Simuleeritud maksude ja toetuste kasutamine leibkondade tulude leidmisel**
- **Staatiline – ei modelleerita muutust inimeste käitumises**

Mudeliga simuleeritavad suurused

- **sotsiaaltoetused**
  - peretoetused (lapsetoetus, lapsehooldustasu, koolitoetus ning 3 ja enama lapselise pere toetus)
  - toimetulekutoetus
  - *Osaliselt töötushüvitised, vanemahüvitis, üksikvanematoetus* – teame üksnes suurust, aga mitte saamise kriteeriume
- **üksikisiku tulumaks**
  - mittemaksustatud tulud (toetus, stipendium, intress, dividend jne)
  - maksuvabad tulud (üldine, täiendav pensionitelt, mitme alaealise lapse korral)
  - mahaarvamised (elatis, eluasemelaenu intressid, koolituskulud)
  - abielupaaride ühisdeklaratsioonid
- **sotsiaalmaks (tööandja, FIE)**
- **kohustuslikud maksed**
  - töötuskindlustusmaks (tööandja, töövõtja)
  - kohustuslik kogumispensionimakse

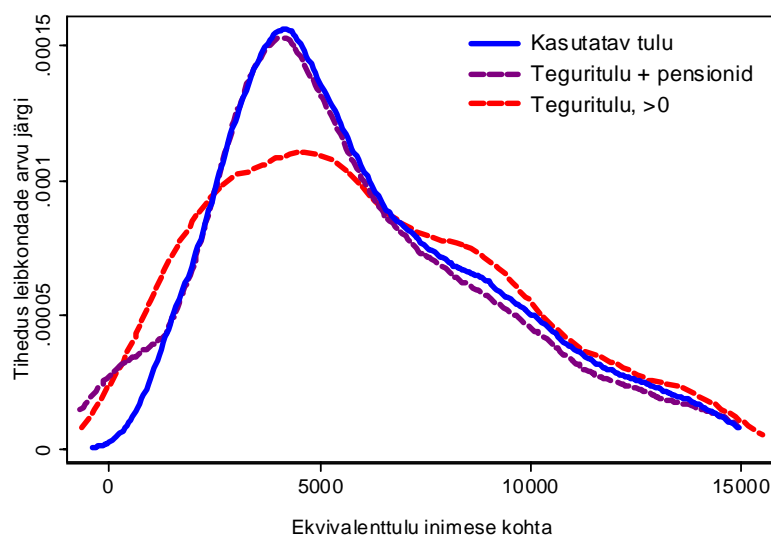

Lõppindikaatorid

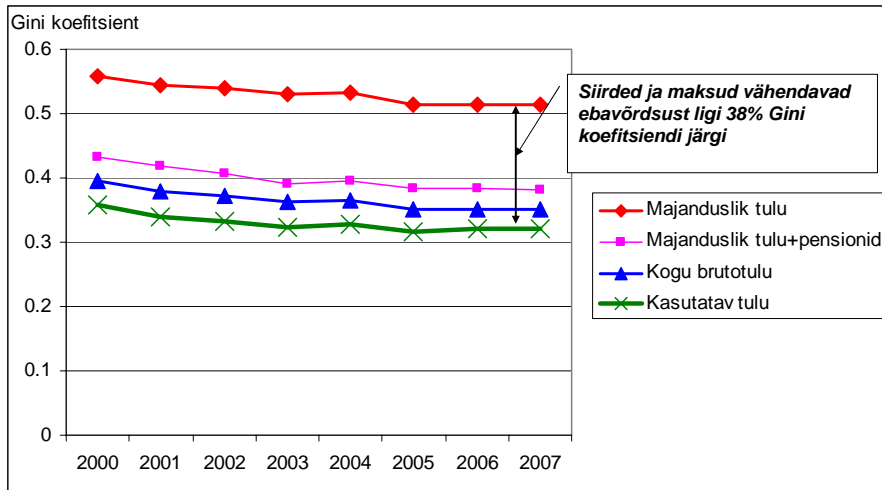
- **Ebavõrdsus ja vaesus**
  - lõppsissetulekute Gini koefitsient
  - 20% rikkamate ja 20% vaesemate leibkondade sissetulekute suhteline erinevus
  - vaesuse ulatus: vaeste inimeste/laste/perede osakaal (%)
    - suhtelise vaesuspiiri järgi
    - absoluutse vaesuspiiri järgi ja absoluutse vaesuse erinevate kihtide järgi
- **Töötamise stiimulid**
  - Maksukiil (maksude osa tööjookuludes)
  - Sissetulekute suhe tööturustaatusel muutumisel (netoasendusmäär)
  - Tegelik piirmaksumäär tööpanuse suurendamisel maksude kasvu ja toetuste vähenemise tõttu
- **Riigieelarve kulud**

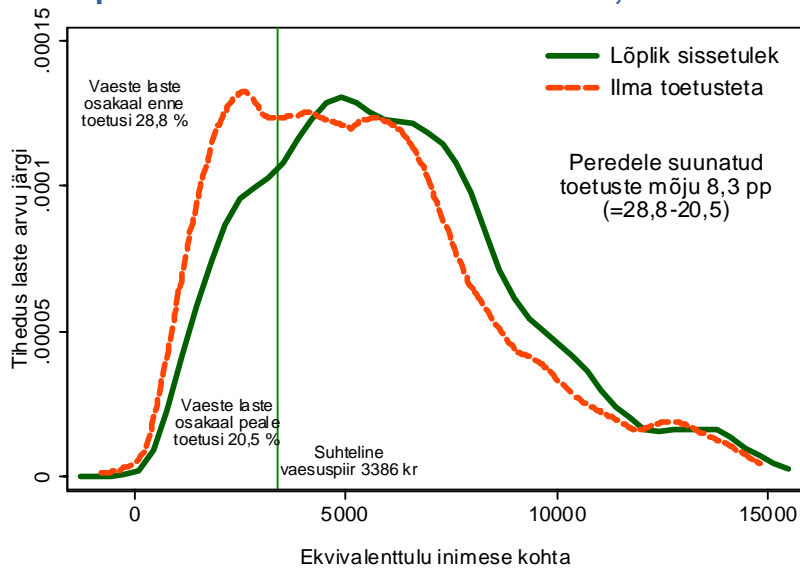
Maksude ja toetuste süsteemi mõju ebavõrdsuse vähendamisele Eestis

Maksude ja toetuste süsteemi mõju ebavõrdsuse vähendamisele Eestis

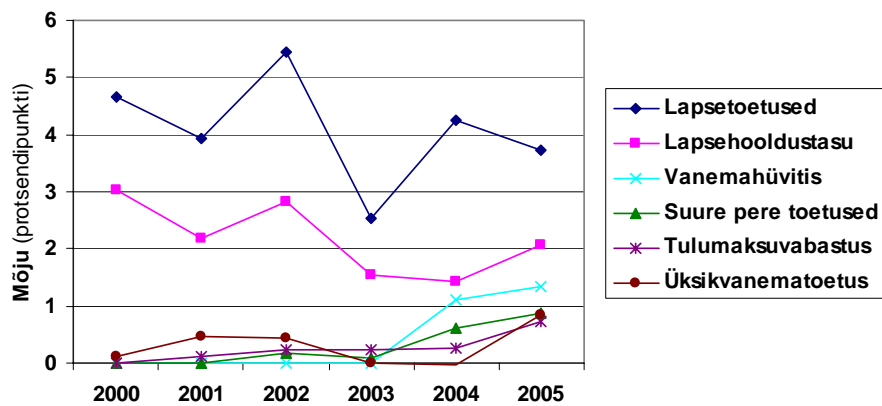
(Suhteliselt) vaeste laste osakaal enne ja pärast lastega peredele suunatud rahalisi toetusi, 2007

Peredele suunatud toetuste kogukulu aastas ca 2,7 mlrd kr
=> üks protsendipunkt vaesuse vähendamist maksab ca 300 mln kr

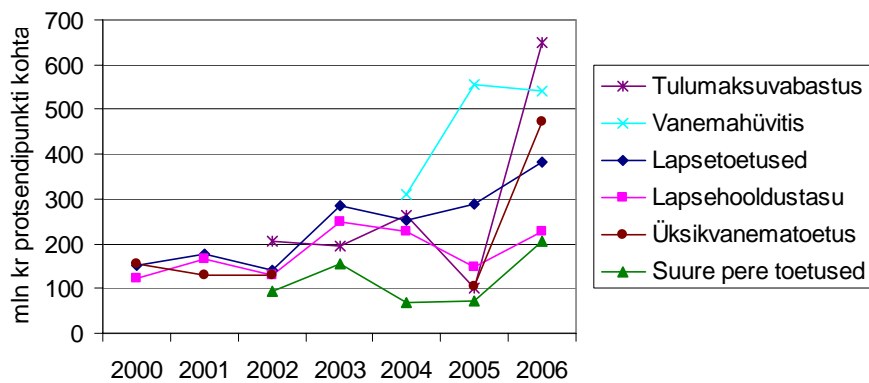
Kulukamad meetmed üldiselt vähendavad vaesust ka enam

Eri toetuste mõju laste (suhtelise) vaesuse vähendamisele

Kõige odavamad on olnud paljulapseliste perede toetused

Eri toetuste kulu-efektiivsus vaesuse vähendamisel

Eesti toetuste süsteemis mõningail juhtudel ülikõrged tegelikud piirmaksumäärad (METR)

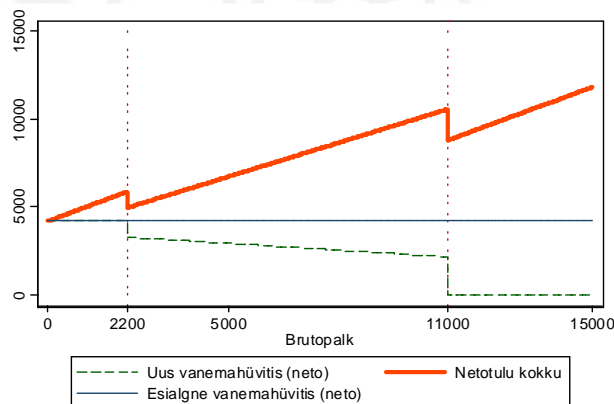
- Vanemahüvitise süsteemis
  - Puudub motivatsioon töötada palgaga vahemikus 2201-ca 4000 krooni (sõltub vanemahüvitise suurusest)
    - Max METR= ca 249 000% (2005.a.)
- Töötuskindlustushüvitis, töötu abiraha ja ennetähtaegne pension tekitavad töötuslõksu
  - Kõigil juhtudel kaotatakse kogu sissetulek kui minnakse tööle ka väikese osajaga
  - Ainult suhteliselt kõrge palgaga mõttekas tööle minna
    - Max töötuskindlustuse METR=702 000% (2005.a.)

Vanemahüvitise-töötasu valemi jõnksud

Palk $\leq$ 2200: sissetulek=hüvitis+palk

Palk > 2200 : sissetulek=(hüvitis+palk)/1.2

Palk > 11000: sissetulek=palk

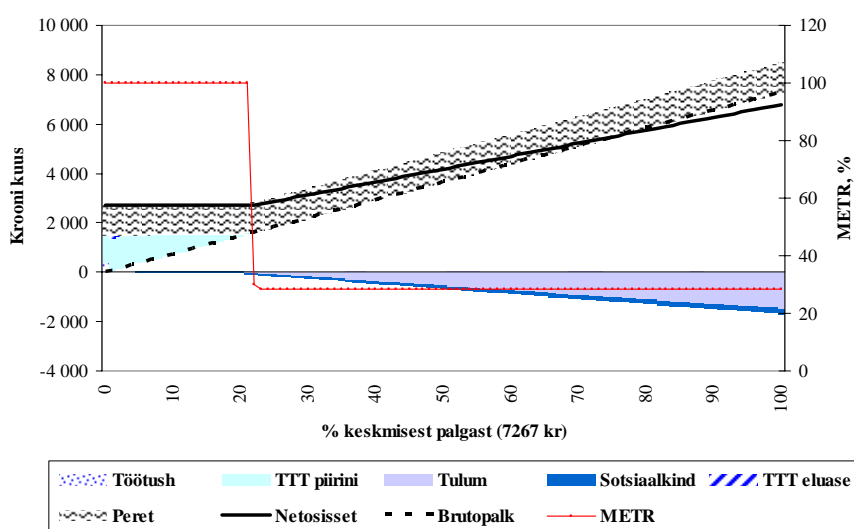

Aasta 2005
Vanemahüvitise eeldatud brutosuurus 5000 krooni

Toimetulekutoetuse mittelineaarsus

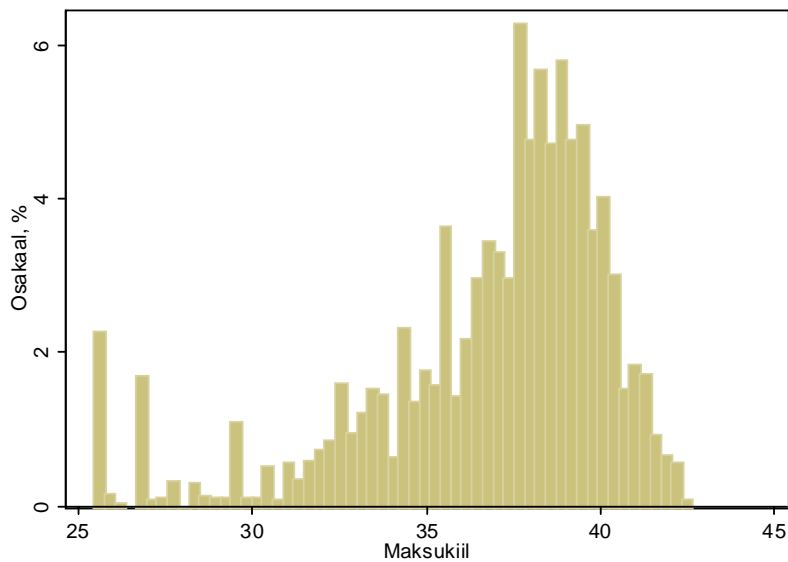
- Toimetulekutoetusega garanteeritud pikaajaline miinimumsissetulek tekitab mitteaktiivsuselöksu ja madala palga löksu oma mittelineaarsuse tõttu
  - Palga suurenemine ei pruugi alati kaasa tuua sissetuleku suurenemist
    - Tegelik piirmaksumäär=100% teatud palgavahemikus
  - Kõige halvemas olukorras paljulapselised leibkonnad, kus kumbki vanem ei tööta ja üks kaalub töötamist

Netosissetulek üksi kaht last kasvatava töötu abiraha saava inimese puhul 2004. a tööle minnes

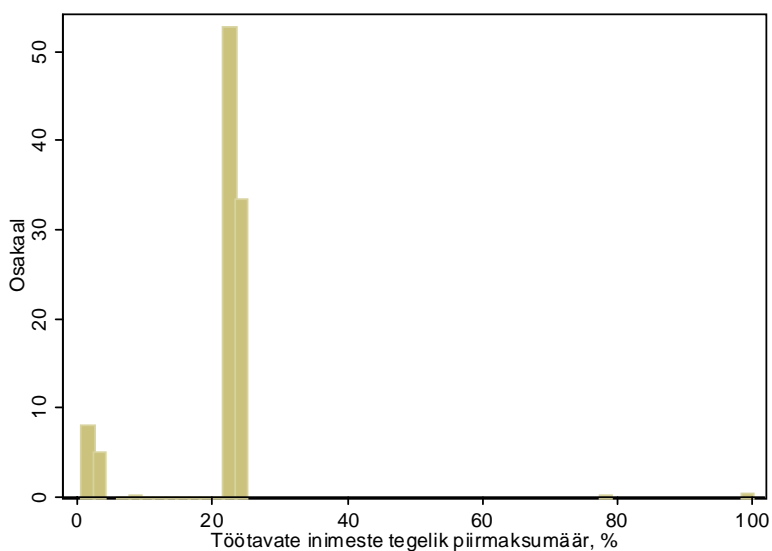

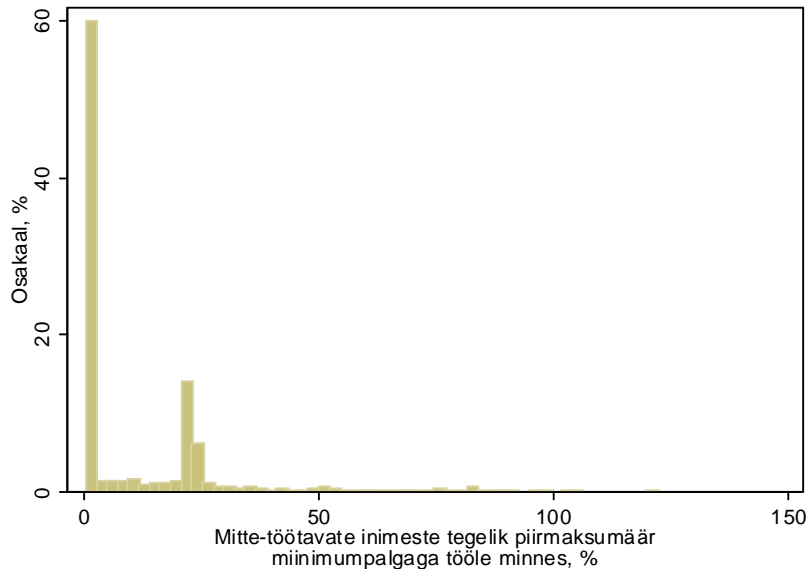
Hõivatud inimeste jaotus maksukiilu suuruse järgi
(2007. aasta hinnang LEU 2005 põhjal)

Töötavate inimeste jaotus tegeliku piirmaksumäära järgi
(2007. aasta hinnang LEU 2005 põhjal)

Mittetöötavate inimeste jaotus tegeliku piirmaksumäära järgi (2007. aasta hinnang LEU 2005 põhjal)

Kokkuvõtavad mõtted

Poliitikatest

- Oluline analüüsida poliitikameetmete koosmõju (nt maksude ja toetuste koosmõju inimeste lõppsissetulekule)
- Poliitika valikutel mitmeid kriteeriume – kulu-efektiivsus eesmärgi saavutamisel võiks olla üks neist

Analüüsivahenditest

- Eesti sotsiaalteadlased suudavad luua mudeleid, mis aitaks kaasa poliitikamõjude tõhusamale hindamisele ja poliitikameetmete eesmärgipärasemale valikule

Murelapsed

- Vajalik senisest pikem perspektiiv poliitika kujundamisel
- Paljud head analüüsiveed lähevad väga kulukaks range andmekaitse tõttu
- Mõjude analüüsimiseks kulutatud summad võiks olla kooskõlas poliitikameetme maksumusega

Mida saaks veel uurida analoogilise mudeli abil? Näiteid

- Maksukoormuse languse/tõusu jaotus sissetulekudetsiilide, peretüüpide jne lõikes?
- Tervishoiu finantseerimise ümberjaotuslik mõju, sh omaosaluse mõju leibkondade vaesusele
- Regionaalsete teenuste kasutamise muutus (nt kooliharidus, tervishoiuteenused)
- Regionaalsete tulude jaotus ja ümberjaotus
- Tulevaste pensionäride ebavõrdsus